

جمع آوری و شناسایی دو گونه زینتی کم نیاز از ذخائر ژنتیکی اصفهان و چهارمحال بختیاری و

کاربرد آنها در ایجاد فضای سبز کم هزینه

مهین جانی قربان

عضو هیئت علمی مرکز تحقیقات کشاورزی و منابع طبیعی اصفهان

E.mail:janighorbanmahin@yahoo.com

چکیده

زاگرس منطقه ای گل خیز از کشور لاله ها و زینق ها است ، اصفهان با داشتن تنوع آب و هوایی بسیار با در داشتن مناطقی از فریدونشهر با ۶ ماه سرما و یخبندان و متوسط بارندگی ۷۰۰ تا ۸۰۰ میلی متر تا باتلاق گاوخونی واقع در منطقه کویر مرکزی ایران با متوسط بارندگی حدود ۸۰ میلی متر دارای تنوع زیستی و پتانسیل های با لقوه زیادی از نظر گونه های گیاهی زیبا می باشد. وظیفه متخصصین منابع طبیعی و محیط زیست شناخت این پتانسیل ها و از با لقوه به با لفعول رسانیدن آنها می باشد . گیاهان بومی در هر منطقه با شرایط اقلیمی و محدودیت ها و تنش های محیطی همان منطقه تکامل یافته وزاد آوری کرده و نسل خود را پایدار نگه می دارند. با توجه به خشکسالی های اخیر و استفاده های بی رویه و غیر اصولی از این پتانسیل ها ، بایستی روند با لقوه به با لفعول رسانیدن این پتانسیل ها ، با شناخت اصول صحیح اکولوژیک صورت گیرد. در این راستا دو گونه بوته ای و پیازی در منطقه بررسی و ضمن جمع آوری نمونه های هرباریومی از آنها از مناطق مختلف و انتقال آن به هرباریوم نسبت به نامگذاری دقیق علمی آنها با استفاده از فلورها اقدام شد. سپس با انجام مسافرت های صحرائی به رویشگاه آنها، از ارتفاع گیاه، تاج پوشش، خصوصیات ساقه، برگ، گل، میوه، شروع فصل رویشی، طول مدت گلدهی و عمر گل، زمان میوه دهی، زمان خزان و ارتفاع از سطح دریا یادداشت برداری شد. گونه های مطالعه شده عبارتند از : ۱- گل راعی

و [*Gladiulus segetum* Ker.] گلابول اسپک [*Hypericum helianthemoides* (Spach.) Boiss.]

که در این بررسی دو گونه بومی گل راعی و نوعی گلابول از استان های اصفهان و چهارمحال بختیاری جمع آوری و شناسایی گردید و خصوصیات اقلیمی ، خاکی، فنولوژیک و موارد کاربرد هر کدام دقیقاً بررسی و مشخص شد تا بتوان با شناخت کامل خصوصیات مورد بررسی و بر حسب نیاز در هر منطقه و تطابق اکولوژیکی ، اقلیمی و خاکی از آنها در فضای سبز پایدار و احیاء اراضی تخریب شده و فرسایش یافته سود جست.

واژگان کلیدی : نوعی گلابول، گل راعی، استفاده بهینه از آب، فضای سبز، بومی زینتی.

مقدمه

از آنجا که در مناطق خشک و نیمه خشک معمولاً محدودیت آب وجود دارد ، اولویت مصرف آب در ایجاد فضای سبز قابل توجیه نیست. گیاهان بومی در هر منطقه با شرایط اقلیمی و محدودیت ها و تنش های محیطی همان منطقه تکامل یافته وزاد آوری کرده و نسل خود را پایدار نگه می دارند. بدیهی است چنین گونه هایی می توانند با کمی توجه بخوبی در شرایط اقلیمی همان مناطق یا مناطق مشابه با رویشگاه خود در ایجاد فضای سبز بکار گرفته شوند. کاربرد این گیاهان در ایجاد فضای سبز، نقش مهمی داشته و موفقیت تضمین شده ای را نوید می دهد . استفاده از گیاهان بومی از سالها پیش در بسیاری از ممالک مورد توجه بوده و گیاهشناسان ، اکولوژیست ها و متخصصین فضای سبز ضمن تحقیقات خود توجه عموم را به این مسئله معطوف داشته اند . از جمله برین کاستون گونه های گیاهی را از نظر خاک ، آفتابدوستی ، ارتفاع و تاج پوشش ، همیشه سبز بودن یا خزان دار بودن، خصوصیات فرم شاخه و تنه و برگ ، گل آذین ، میوه به منظور کاربرد در فضای سبز جهت صرفه جویی در مصرف آب و سازگاری با محیط مورد مطالعه قرار داده است . لاندها مفریس گونه های مختلف را از نظر عادت رشد

، خاک، اقلیم، ارتفاع و تاج پوشش جهت استفاده در مناطقی که دارای شرایط مشابه و مناسب جهت استقرار آنها باشند را مطالعه کرده است. در این راستا گونه بوته ای گل راعی و گونه پیازی گلابیول اسپیک بررسی و معرفی میشود.

مواد و روش ها

در انجام این مطالعه طی سه سال کار تحقیقاتی تعدادی از گونه های بومی منطقه مورد بررسی قرار گرفتند که در این مقاله گونه های گل راعی و نوعی گلابیول معرفی می گردند. در انجام این مطالعه ابتدا نمونه گیاه از مناطق مختلف اصفهان و چهارمحال بختیاری جمع آوری و به هر بار بوم منتقل و با استفاده از فلورها و منابع مختلف شناسایی علمی شد. سپس با انجام مسافرت های صحرائی به رویشگاه های طبیعی آنها، فنولوژی گیاه از جمله ارتفاع گیاه، تاج پوشش، خصوصیات ساقه و برگ یادداشت برداری شد و سپس در مزارع شهر داری کشت گردیدند. از مراحل مختلف فنولوژیک گیاهان کشت شده نیز یادداشت برداری شد. و در نهایت با توجه به خصوصیات ظاهری و فنولوژی یک هر کدام از این گیاهان، موارد کاربرد آنها در فضای سبز مشخص می گردد.

نتایج و بحث

۱- گلابیول اسپیک (*Gladiolus segetum* Ker.) :

الف - فنولوژی - گلابیول اسپیک گیاهی بوته ای، علفی چند ساله و با پیاز تو پر، خزان دار و نور پسند به ارتفاع تا ۵۵ سانتی متر می باشد. این گیاه مورد چرای دام قرار نمی گیرد. از اواسط اسفند و اوایل فروردین با ظهور برگها در سطح زمین رشد رویشی آن شروع می شود. فصل گل دهی آن اواسط اردیبهشت تا اواسط خرداد بر حسب درجه حرارت منطقه می باشد. برگها از اواخر خرداد شروع به زرد شدن کرده و در اوایل تا اواسط تابستان خشک شده و گیاه وارد دوره استراحت تا بستانه می شود. ساقه گلدهنده از اواسط فروردین ظاهر شده و برگ قهوه ای مایل به سبز می باشد. برگها هم طول بوته ها، تقریباً افراشته، سبز روشن و بدون کرک است. گلهای برگ صورتی مایل به بنفش در گل اذین خوشه دو طرفه که بسیار زیبا می باشند. میوه کپسول آن از اوایل خرداد همزمان با شروع خشک شدن برگها روی بوته ظاهر می گردد.

ب- خاک - گلابیول اسپیک در زمین های سنگلاخی با خاک عمیق، صخره سنگهای دامنه کوهها، زمین های شخم خورده، رها شده و تخریب شده در ارتفاع بین ۱۶۵۰ تا ۲۴۰۰ متری از سطح دریا به وفور دیده می شود. این گونه از مناطقی با بافت سیلیسی -رسی، سیلیسی -لومی و یا رسی با Ph برابر ۷/۲ تا ۷/۵، با Ec از ۰/۶ تا ۲/۱ و درصد آهک ۳۲/۱۵ تا ۴۳/۷ در سطح الارض و ۲۱/۲ درصد در تحت الارض جمع آوری شده است. آنیونها و کاتیونهای خاک مناطق مورد بررسی (بر حسب میلی اکوی والان در لیتر) عبارت از:

$Co3^{2-} = 0-0/75$ و $Hco3^{-} = 27/3-3/2$, $Cl^{-} = 0/7-19/7$, $Ca^{2+} = 1/4-2/6$, $Mg^{2+} = 1/1-2/2$,

نظر نوع خاک محدودیتی نداشته و در همه نوع خاکی به جز شوره زارها و مناطق کویری می روید.

ج- اقلیم - میزان بارندگی رویشگاه های این گونه در مناطق مورد مطالعه ۷۰ تا ۱۲۰ میلی متر است. مناطق مورد مطالعه دارای اقلیم های خشک و گرم با زمستانهای نیمه سرد، و اقلیم نیمه مرطوب معتدل با زمستانهای سرد می باشد.

د- موارد استفاده - گلابیول بعنوان گیاه پیازی در حاشیه کاریها رنگ صورتی بهار جالبی ایجاد می کند. کشت این گونه در وسط، گوشه های چمن و زیر درختان توصیه می شود. استفاده از گلابیول اسپیک در تامین گلهای بهار مورد نیاز فضای سبز کم هزینه اطراف شهرها قابل تامل است. گل بریده این گونه تا یک هفته دوام دارد.

الف - فنولوژی - گل راعی گیاهی بوته ای ، علفی چند ساله ،خزان دار و نور پسند به ارتفاع ۴۵ تا ۶۵ سانتی متر می باشد. رشد رویشی آن از اواسط اسفند و اوایل فروردین با ظهور برگها از محل جوانه های موجود در قاعده ساقه ها شروع می شود. گل های زرد رنگ ان بصورت گل اذین خوشه ای در اواخر خرداد بر روی شاخه های دو ساله ظاهر می گردند . میوه کپسول قرمزدر اواسط تیرماه تشکیل و تا سال بعد همراه گلهای جدید بر روی بوته دیده می شود. برگها از اواخر تیرشروع به زرد شدن کرده ودر اوایل مرداد خزان می کنند

ب- خاک - گل راعی در زمین های سنگلاخی با خاک کم همراه با سنگریزه های کلویال دیده شده است. این گونه در ارتفاع بین ۱۵۵۰ تا ۱۹۵۰ متری از سطح دریا دیده می شود. این گونه از مناطقی با بافت شنی-لومی و یا لومی با Ph حدود ۸/۵ ، با EC برابر ۰/۸ تا ۴ و درصد آهک ۳۶/۵ تا ۶۵ جمع آوری شده است .آنیونها و کاتیونهای خاک مورد بررسی (بر حسب میلی اکی والان در لیتر) عبارت از $Ca^{2+}=6/4-8/2$, $Mg^{2+}=0/8-1$, $Cl^{-}=2/25$, $Hco_3^{-}=46/2-68/7$ و $Co_3^{2-}=0$ می باشد.

ج- اقلیم- میزان بارندگی رویشگاه های این گونه در مناطق مورد مطالعه ۱۲۰ تا ۲۸۰ میلی متر است. مناطق مورد مطالعه دارای اقلیم های خشک و گرم با زمستانهای نیمه سرد ، و اقلیم نیمه مرطوب معتدل با زمستانهای سرد می باشند.

د- موارد استفاده - استفاده از گل راعی بعنوان گیاه بوته ای در حاشیه کاریها بجای اطلسی و گلهای فصلی دیگر در فضای سبز کار برد داده بصورت کشت مخلوط با بوته های گلدار دیگر توصیه می شود. لازم به یاد اوری است که این گونه براحتی از طریق تقسیم بوته قابل تکثیر است .گل بریده این گونه تا بیش از ۲ هفته دوام دارد.

نتیجه گیری کلی

انتخاب گیاهان برای فضای سبز و کشاورزی باید طوری صورت گیرد که با شرایط اقلیمی رویشگاه آنها مطابقت داشته باشد. طراح فضای سبز برای استفاده از گیاهان بومی بایستی به رویشگاه گیاه و همچنین محیط جدیدی که گیاه به آنها معرفی می گردد. توجه کافی مبذول نماید و در تمام موارد باید در انتخاب آنها اهداف مشخصی در نظر داشته باشد اگر اختلاف اقلیمی محل اصلی و محل جدید نسبتا زیاد باشد ، در این صورت دوام گونه تازه وارد موقتی بوده و ممکن است در صورت مساعد بودن اقلیم حتی چندین سال متوالی دوام آورد. ولی در اثر زمستانی شدید ، یا گرما و خشکی ناگهانی گیاه از بین رفته یا آسیب فراوان ببیند.با توجه به این نکات در این بررسی گل راعی و گلایول اسپک از رویشگاه طبیعی شان جمع آوری و شناسایی گردید و خصوصیات اقلیمی ،خاکی،فنولوژیک و موارد کاربرد هر کدام دقیقا بررسی و مشخص شد تا بتوان با شناخت کامل خصوصیات مورد بررسی و بر حسب نیاز در هر منطقه و تطابق اکولوژیکی ، اقلیمی و خاکی از آنها در فضای سبز پایدار و احیاء اراضی تخریب شده و فرسایش یافته سود جست.

منابع

۱-رضایی - حمید ، بهران - شکوه ، پلی کپی جزوه دستور العمل آزمایشات خاکشناسی خصوصی و عمومی - دانشکده کشاورزی دانشگاه صنعتی اصفهان

۲- کریمی - پلی کپی طرح طبقه بندی اقلیمی منطقه مرکزی ایران- دانشکده کشاورزی دانشگاه صنعتی اصفهان.

3-Brain Closton..Design with plants publisher for the landscape institute

4- Humphries lund. Trees for Town and country, publishers L.t.d 26 Litchfield street London Wc 2.

گل راعی

Collecting and Identification two species from genetical resources of Esfahan and Chaharmahale-bakhtiari as low needing ornamental plants in Landscaping
M. Janighorban

Esfahan Research Center of Agriculture and Natural Resources
E.mail:janighorbanmahin@yahoo.com

Abstract:

Zagross is famous for its Lilies (Iris) and Tulips and has a high potential in ornamental native species diversity. Esfahan with having a large diversity in climatical condition (like Fereidoonshahr with 700 -800 mm mean of raining and 80 mm in deserty regions) has a large genetical diversity potential in beautiful plants. The duty of the specialists is knowing these potentials and making them usable. The native plants of each region have adapted to their climatical and stresses condition. These species can be used not only as an ornamental plant but also producing new forms and species to all of the world. Because of importance of native plant as a wealthy genetical reserves and for keeping and using these reserves, studying their ecological and phenological specifications is necessary. At first the symbols of plant and soil have been collected and taken to herbarium and determined by different floras. Then by travelling to region of plants we have had notes from their different echological and phenological specifications. Then we have had notes from the altitude of the places, height of the plants, cover, specifications of the stem, leave, flower, fruite, the beginning of vegetative growth time, the periode of flowering time, for this specie during travels to different growth regions. The studied plants are: *Hypericum helianthemoides* and *Gladiolus segetum*. In this survey the herbariumal symbols of plants has been collected, determined and also the botany, phenological and ecological habitate of the plants, soil and climate of the regions for this specie has been studied. So by these information we can use these plants as ornamental plants and making stable landscape

Key words: *Hypericum helianthemoides* , *Gladiolus segetum*, landscape, ornamental